
GEVAAR VOOR RUST EN VEILIGHEID VAN HET GEBIEDSDEEL CURAÇAO

Aart. G. Broek

In de nacht van 9 op 10 mei 1940 raakte de Nederlandse Antillen en Aruba, toen nog het Gebiedsdeel Curaçao geheten, betrokken bij de Tweede Wereldoorlog. Dit had consequenties voor de bewoners van de eilanden, die soms zeer ingrijpend waren. Zo werden er enkele honderden mensen die zich op dat moment op Curaçao en Aruba bevonden, weggevoerd naar het interneringskamp op Bonaire. [Het kamp was ruim voor het uitbreken van de oorlog opgebouwd en in mei 1940 direct bruikbaar voor gedwongen bewoning.] Voor velen van hen kwam pas een einde aan het gedwongen verblijf aldaar nadat op 5 mei 1945 voor Nederland een eind aan de oorlog kwam.

In de Tweede Wereldoorlog ontstond op het eiland Bonaire een lied in het Papiamentu, dat in populariteit alle andere liederen die er in de creoolse taal van Aruba, Bonaire en Curaçao waren, overtrof. Ook nadien was het geen liedtekst gegund zo breed bekend te worden als dat waar Medardo de Marchena voor tekende: 'Esta dushi!' (Hoe verrukkelijk!). In de vertolking van de Portorikaanse zanger Daniel Santos en onder de titel 'Bula waya' (De omheining over) werd het door de hele Caribische regio ten gehore gebracht.

De Marchena uitte in dit lied op suggestieve wijze zijn verlangen om in de armen van een beeldschone Bonairiaanse vrouw te worden gesloten. De beoogde vereniging liet zich echter niet makkelijk realiseren. Het prikkeldraad en de wacht vormden de onneembare hindernissen van het interneringskamp waarin De Marchena zat opgesloten.

Tot [degenen die werden geïnterneerd,] behoorden mensen die zich al lang en breed een plaats in de samenleving hadden veroverd, zoals de fotograaf Fred Fischer, geboren in Oostenrijk, en pater Brenneker, van wie werd aangenomen dat hij in Berlijn was geboren. Ook Duitse en Oostenrijkse joden werden die nacht van 9 op 10 mei 1940 van hun bed gelicht, alsmede een Curaçaoënaar als Medardo de Marchena, in zijn geval op verdenking van anti-Nederlandse en pro-Duitse sympathieën. Anderen werden in de daarop volgende weken afgevoerd naar Bonaire. Een officieel verslag, gedateerd op 10 juli 1940, verhaalt: "[De op Curaçao] toen aanwezige Duitse schepelingen, ruim 200, die in denzelfden nacht door de militairen werden geïnterneerd. In de daarop volgende dagen verrichtte genoemde politie bij meer dan 100 Nederlanders huiszoeking en onderwierp deze personen alle aan een uitvoerig verhoor, waarna tenslotte 24 hunner door den Procureur-generaal op grond van het feit, dat zij gevaarlijk worden geacht voor de rust en de veiligheid van het Gebiedsdeel in bewaring werden gestald.' De schepelingen werden reeds op 6 juli 1940, op kosten van Curaçao, naar Jamaica overgebracht en daar ondergebracht in een door Engelsen beheerd kamp.

Evenals het merendeel van de anderen die waren opgepakt, bracht De Marchena de daarop volgende vijf jaar door in het interneringskamp op Bonaire. Zijn vrouw – van wie hij enkele jaren daarvoor van tafel en bed gescheiden was – en kin-

deren moest hij onverhoeds achterlaten. Zijn bezittingen, en die van andere geïnterneerden, werden in beslag genomen.

In dat kamp schreef De Marchena zijn liederen, waar onder het fameuze 'Esta dushi'. De oorspronkelijke teksten worden nog bewaard in een privé collectie op Bonaire. De Marchena schreef op de inlegvelletjes van sigarettendoosjes. De ene kant was 'zilverpapier', de andere kant was beschrijfbaar wit.

<p>P.P.M. [Medardo] de Marchena</p> <p>ESTA DUSHI!</p> <p>Ai para tras di waya Ai m'a mira un mosa Su cara ta bunita Su curpa tin colebra</p> <p>Sin patria sin familia Deseando un consuelo Un refugio m'a bin tuma Na mi dushi bon Bonaire</p> <p>Segun bo bai pasando Asina bo por mira Cu mas ta convence mi Cu ta bo ta mi kuki</p> <p>Duele ta e distancia Pero nada no importa Algun dia nos lo contra Libre sin un ansia</p> <p>Admirando bo belleza Studiando bo capricho Solo ta falta mi Bo carino y dulzura</p> <p>Un cielo di esperanza Un nido di fragancia Deseo di mas ardiente Tur den bo ambiente</p> <p>Manuskrito (ca. 1944) den kolekshon privé di mr. J. Abraham na Boneiru</p>	<p>P.P.M. [Medardo] de Marchena</p> <p>VERRUKKELIJK!</p> <p>Vanachter de omheining Zag ik een jonge vrouw Ze had een prachtig gelaat En bewoog zich als een slang</p> <p>Zonder thuisland, zonder familie, Verlangend naar vertroosting, Zocht ik mijn toevlucht bij mijn dierbaar Bonaire</p> <p>Iedere keer dat je voorbij loopt Zo zul je kunnen zien Raak ik er meer van overtuigd Dat jij mijn moppie bent!</p> <p>Bedroevend is de afstand Maar dat geeft helemaal niets. Op een dag ontmoeten we elkaar Vrij en zonder angst.</p> <p>Terwijl ik je schoonheid bewonder Je grilligheid probeer te begrijpen Ontbreekt mij slechts Jouw vleien en zoete zin.</p> <p>Verwachtingsvolle hemelen Welriekende geuren De vurigste verlangens Cirkelen om je heen.</p> <p><i>Esta dushi</i>, manuscript [ca. 1944] in de collectie van mr. J. Abraham, Bonaire; vertaling: Aart G. Broek.</p>
---	---

Medardo de Marchena was het kind van een Joodse man bij een Afro-Curaçaose vrouw, dat werd geboren op 29 juni 1899. Hij groeide op onder de hoede van zijn moeder, maar de opvoeding werd financieel, emotioneel en anderszins ook gesteund door zijn vader Benjamin Abraham de Marchena. Het was waarschijnlijk zijn vader die hem op de weg naar zelfstandig zakenman begeleidde en hem vlak na de Eerste Wereldoorlog op een zakenreis stuurde naar de Verenigde Staten. Het is aannemelijk dat hij daar kennis nam van de ideeën van de Jamaicaanse negerleider en activist Marcus Garvey.

In 1929 publiceerde hij een fel antikatholieke en antikoloniale brochure: *Ignorancia of Educando un Pueblo*. Zijn denkbeelden in dit schotschrift over 'onwetendheid' zijn ten dele zeker aan die van Marcus Garvey ontleend. Hij vervolgt zijn kritiek op de missie, het katholicisme en de Nederlandse koloniale overheersing in het algemeen in zogenaamde 'Carta pastoral', herderlijk schrijven. De 'Carta pastoral' doen in felheid niets onder voor zijn bekendere geschrift over 'Onwetendheid of de opvoeding van een volk'.

De brochure kwam hard aan en bereikte waarschijnlijk meer mensen dan rooms-katholieke missie vermoedde en zeker dan ze lief was. Geen loftuitingen omtrent de waardevolle bijdragen van de missie aan het ontwikkelen van het Afro-Antilliaanse volk, maar rechtstreekse beschuldigingen.

'Wie is er schuldig aan het ontbreken van onze Afro-Curaçaose mensen in de hogere maatschappelijke posities [d.w.z. als arts, advocaat, rechter, ingenieur e.d. *agb*], die zo hard nodig zijn om het zwarte ras aanzien te geven? Die blanke mannen met blauwe ogen, die op vouwen lijken door hun manier van kleden, die zowel Rome als Nederland als vaderland hebben. Zij zijn schuldig aan de achterlijke toestand van Curaçao, terwijl de gekleurde bevolking nu al bijna vier generaties van de afschaffing van de slavernij geniet.' [zie voor een uitgebreider fragment de bijlage bij dit artikel]

De missie en het koloniale moederland hadden zich niet naar behoren van hun taak gekweten, zo meende De Marchena en hij hield zijn mening niet voor zich. Omtrent zijn veronderstelde pro-Duitse sympathieën heb ik geen geschreven bronnen gevonden. Zo hij die had, dan was hij zeker niet de enige Curaçaoënaar die met de nodige bewondering informatie over de 'geordende' ontwikkeling van Duitsland tot zich nam. Die bewondering was echter niet steeds nauw verbonden met afkeer van Nederland.

In 1939 waren de eerste voorbereidingen getroffen voor het oprichten van een interneringskamp op de plaats waar na de oorlog het Divi Flamingo Beach Hotel zich bevindt. "Bij het uitbreken van de oorlog lagen de lijsten van te interneren personen keurig klaar", zo vertelt mij de heer Hans Kromhout, toentertijd secretaris van het Parket van de Procureur Generaal, mr. TH. Van der Laan. "De inlichtingendienst had goed werk verricht. We wisten ook dat de oorlog voor Nederland op het punt van uitbreken stond. De gecodeerde boodschappen vanuit het Duitse consulaat in Caracas naar het Duitse consulaat hier werden onderschept en konden worden ontcijferd. Uit die boodschappen hebben we kunnen opmaken, dat de inval van de Duitsers in Nederland was uitgesteld."

"De geïnterneerden zijn uitgebreid verhoord op Bonaire door de Procureur Generaal, waarbij ik, als secretaris, aanwezig was," vervolgt Kromhout. "Enkele Nederlandse onderdanen zijn na het verhoor op vrije voeten gesteld, maar het merendeel van diegenen die waren opgepakt, hebben al die jaren op Bonaire doorgebracht."

Verzoeken van geïnterneerde Nederlanders tot in vrijheidsstelling werden, te oordelen naar beschikbare correspondentie, serieus behandeld, maar niet ingewilligd. “Het is den geïnterneerden”, zo schreef de gouverneur in juni 1942 aan de regering in Londen, “blijkbaar nog steeds niet duidelijk, dat het feit van het lidmaatschap van de N.S.B. op zichzelf dan wel het met hart en ziel aanhangen van de zaak onzer vijanden voldoende reden is om hen gevaarlijk te achten voor de rust en/of veiligheid.” Het geringste vermoeden van NSB sympathieën of een Duitse achtergrond zorgde ervoor, dat vrijlating was uitgesloten. Dit lot trof ook de Duitse of Oostenrijkse joden.

Kromhout: “De Duitse en Oostenrijkse joden, ongeveer 50 in totaal, bevonden zich in een apart gedeelte van het kamp. In een later stadium, in augustus 1941, werden de joden overgebracht naar plantage Guatemala op Bonaire, waar ze een grotere vrijheid genoten dan de geïnterneerden in het kamp. Gegronde redenen tot klagen zijn er voor zover ik mij herinner, echter nooit geweest voor de bewoners in het eigenlijke kamp.”

Dit wordt bevestigd door enkele rapporten die vertegenwoordigers van het Internationale Rode Kruis uitbrachten na bezoeken aan het interneringskamp. De omstandigheden waaronder de geïnterneerden leefden, werden, onder meer in een rapport uit 1943, als ‘tres bonnes’ (erg goed) omschreven. De hygiëne in het kamp ‘ne laisse rien à desirer’, liet niets te wensen over. Wel bleek er behoefte te zijn aan een tandarts, maar dat zou wel eens voor heel Bonaire gegolden kunnen hebben. De voeding kreeg ook de kwalificatie ‘bonne’ mee en was ruim voldoende. Daarenboven bestond er volop gelegenheid om zich te ontspannen, het kamp lag tenslotte vlak op de kust. Dat verklaart mogelijk waarom een anonieme bewoner van het kamp dertig jaar terug stelde, dat “alleen de plezierige herinneringen zijn blijven hangen, ondanks het feit dat de paar dagen die men er dacht door te brengen enkele jaren werden” (*Amigoe di Curaçao*, 29.IV.1965).

Wanneer de staat van oorlog wordt opgeheven in mei 1945, wordt geconcludeerd dat de geïnterneerden ‘geen reëel gevaar opleveren voor de veiligheid van den staat, of op openbare orde en rust’ en dus op vrije voeten gesteld behoren te worden. Enkele vestigden zich voorgoed op Bonaire, dat nu betreden kon worden zonder de onneembare hindernissen van prikkeldraad en wachters. De Marchena was een van hen: hij touwde er voor de tweede keer, nu met een Bonairiaanse vrouw. Opruiende geschriften zijn er van zijn hand niet meer verschenen of het zouden de speeches moeten zijn, die hij als tekstschrijver voor lokale politici schreef. Hij overleed op 15 mei 1968, zonder ooit een cent voor zijn Caribische hit te hebben ontvangen. Zelfs Daniel Santos wist tot voor zijn laatste optreden op Curacao, in 1986, niet dat Medardo de Marchena de schrijver van dat populaire lied was. Door wiens toedoen het verrukkelijke lied bij Santos terecht kwam, is nog steeds onduidelijk.

Wel is bekend, dat het lied probleemloos de afrastering en de wacht passeerden: al tijdens de oorlog begon het aan zijn zegetocht.

[De correspondentie en rapporten waaruit wordt geciteerd, zijn aanwezig in het Algemeen Rijksarchief, ARA 2.10.45, inventarisnr. 261 en 263]

P.P.M. de Marchena

IGNORANCIA Ó EDUCANDO UN PUEBLO [fragmento]

ESCLAVITUD

Nos ta conta awe 66 años di *libertad* o *emancipacion* i for di es tempu ai es pueblo den su mayoria di *raza negra* o sea *neger* a worde confia na *clero catolico holando-romano* pa su civilizacion i educacion, bau di direccion di Mgr. Nieuwindt, di orden Franciscano, jama tambe *caballero del mundo*, como cu e otro secta a rehusanan di por comparti cu nan es *culto na Dios*, pa cual accion nos por saca afor, cu *shorombunan* di Corsouw tabatin curazon di tiger i curpa di hende, o sea un cos raro, un fenomeno.

Na mes tempunan es mes biento di libertad tabata supla na nos islanan bisinja o sea colonia inglesnan i otro lugarnan di Antillas i Suriname tambe, ma en cambio nan civilizacion i educacion tabata na cuidao di otro sorto di Secta (nan tabata profesas mes religion di nan shorombunan, kendenan nos ta conoce pa *liberalnan*).

Es tema di cual mi ta bai trata awor tini pa obheto pone mi lector na conocimiento di un cos tristoe cu ta pasando, cual caso tin alomenos 99% di *hende di color* aki na Corsouw no ta miré, ni por miré i si nan mester studia es puntunan aki cu calma, nan lo logra hanja *libertad di pensamiento, libertad di accion i libertad di disposicion*, i mejor bisa nan ta recobra nan *segunda libertad*.

Cuminza bo conta es añanan di *libertad*, cual ta suma sesenta y seis, i kita for di bo wowo e panja cu nan a mara bo wowonan manera e wega holandes *blindeman* o na spanjol *gallina ciega*, anto tira un bista riba e colonia inglesnan i Surinam, tambe mes victima di esclavitud ku Corsouw i cuminza conta es gran numero di hombernan di consideracion i titulo ku ta forma un ehercito di inteligencia, hendenan sabi manera *doctornan, hueznan, abogadonan, ingenieronan* etc., tur es hendenan cubri cu es *cuero pretu, neger puru* i compara nos Corsouw awor camina tin riba 20.000 hende pretu i alrededor di 35.000 di color, i bo no ta hanja ni un 100 parti di 1 por ciento o sea 3 (tres) hende cu tin tal grado i pa bisa mihor ainda den algun di es puesto nan ta dos sol ta jená cu uno (1) i di es otronan *ningun*. Huzga mi querido lector i kita bo brel di ciego i bo ta mira cuanto civiliza nos *hendenan di color* ta, conta cuanto abogado di 11 nul nos

P.P.M. [Medardo] de Marchena

ONWETENDHEID OF DE VORMING VAN EEN VOLK [fragment]

SLAVERNIJ

Heden kennen wij welgeteld zesenzestig jaar Vrijheid of Emancipatie, sindsdien is de bevolking, voor het merendeel van het negroïde ras ofwel negers, voor haar beschaving en opvoeding toevertrouwd aan de Nederlands-Romeinse rooms-katholieke clerus, onder leiding van Monseigneur Nieuwindt van de Orde der Franciscanen, ook genoemd Caballero del mundo, daar de [protestantse] sekte weigerde om hun geloofspraktijk met hen te delen, waaruit wij mogen concluderen dat de elite van Curaçao het hart van een tijger en het lichaam van een mens bezat, oftewel een vreemd geval, een fenomeen was.

Tegelijkertijd woei dezelfde wind van vrijheid over onze buureilanden, over de Engelse koloniën, de andere Antilliaanse eilanden en Suriname, maar in tegenstelling tot hier viel de beschaving en opvoeding van het volk onder de zorg van een andere soort sekte en het volk beleed dezelfde godsdienst als de elite, die wij kennen als vrijzinnig.

Het thema waarover ik het hier zal hebben, heeft tot doel mijn lezers op de hoogte te stellen van een trieste aangelegenheid die zich voordoet en die door negenennegentig procent van de gekleurde bevolking van Curaçao niet wordt opgemerkt, niet kán worden opgemerkt. Indien zij rustig de volgende punten bestudeert, dan zal zij vrijheid van denken, vrijheid van handelen en vrijheid van het zelfstandig keuzes maken verwerven, liever gezegd, de bevolking zal haar Tweede Vrijheid herwinnen.

Begin eens met de jaren van vrijheid, welgeteld zesenzestig jaar, onder ogen te zien en haal de doek voor uw ogen weg, die zij u voorbonden zoals bij het Nederlandse spelletje van Blindeman of het Spaanse *Galliña ciega* [blinde kip], en bekijk de Engelse koloniën en Suriname, net als Curaçao slachtoffer van slavernij, en tel het grote aantal mannen van aanzien en met titels dat een leger van intelligentie vormt, wijze mensen als artsen, rechters, advocaten, ingenieurs enzovoorts. Zij hebben alle een zwarte huid, zijn volbloed negers. Vergelijk ons hedendaags Curaçao, waar 20.000 zwarte mensen en ongeveer 35.000 kleurlingen wonen, daarmee en u zult nog geen honderdste deel van 1 procent ofwel drie (3) mensen

tin, cuanto *doctor di cabai* nos por conta cu né, cuanto *huez di bon consenchi* nos por desea y cuanto *ingeniero* nos mester pa completa nos *staal di bestialidad*.

Na kende nos debe tal atrazo mi querido lector? Kende tin culpa cu nos ta falta tur es *rangonan alto*, necesario pa duna prestigio ne *raza negra*? Bo no por calcula mi lector? Ta es *hombenan blanco* i wowo blauw, cu ta parce muher na nan forma di bistir, cu ta pertenece na dos patria diferente, es decir *Roma* i *Holanda*, ta nan tin *culpa* di es situacion atraza di Corsouw, awor cu nos *pueblo di color*, ta goza di casi *cua-ter generacion* for di *emancipacion*. Si, mi estimado lector, te mes *shon pastor*, cu tanto bo ta venera enbez di Dios mes; puntra pakiko es homber ta bisti cu es trahe (bistir) *romano* ainda, un moda bieuw for di 1000 aña pasa, i na Europa *e no por*, pasobra nan ta tiré cu piedra.

Aki na Corsouw si es homber bini na carson ku bachi cerca bo, anto lo bo no duné tantu respet, pasobra le parce cualke amigo di bo i lo bo no mira *nada* di es *cielo* falso pa cual caminda e ta preparabo i lo bo no spanta mas pa es *fierno* tan horroroso di cual e ta amenazabo cu e Dios *tan bueno* lo tirabo aden pa bo bai kima como prueba di su grandísimo *bondad*. No ta parecebo cos di hari?

Na es otro teranan bisinja civilizacion di esunan liber di esclavitud tabata confia na *liberalnan* (o otro secta religiosonan) i awe nos por conta i admira e gran diferencia logra den e manera di educacion *liberal* for di esun di *shon pastornan catolico*, cual mester ta considera como un *vergüenza* pa nos *hendenan di raza negra o di color*.

Ta parce cu apesar cu klok (campana) di libertad a bati 66 años pasa, cu te awor es sanger esclava, ta circula den un gran numero di persona i den algun cu e mes sanger hasta a *verstop*, a *clog*, a *bira diki* i cu nan tin cu muri tambe *kati-bu*. Mi kie hala nan atencion riba sucesonan del dia, riba noticia di cabel fecha 2 di Agosto 1929, caminda ta bisa asina cu: *binti mil negros* bau di direccion di es negro ilustre Mr. Marcus Garvey, a paradia den cajanen di Jamaica, na abrimento di Convencion, cu tin pa obheto grandes ideales, scohe for di es gruponan cu a bini for di America di Noord i di tur parti di mundo camina *negernan* ta biba, un grupo pa manda dilanti di *liga di naciones* como *delegadonan*, riba suplica pa mehora situacion di negros na Africa, caminda europeonan ta ultraha nan mashar i pa pidi *igualizacion* di derecho pa negros.

Bo mester sabi mi kerido lector, cu tur

tegenkomen, die een dergelijke graad hebben, om nog nauwkeuriger te zijn, van dergelijke hoge posten worden er maar twee vervuld door elk één kleurling en verder niet één. Oordeel zelf, mijn geachte lezer, doe uw blindenbril af en u zult zien hoe beschaafd onze gekleurde mensen zijn, tel hoeveel advocaten [...], hoeveel dierenartsen wij onder hen tellen, hoeveel integere rechters wij ons kunnen wensen en hoeveel ingenieurs wij behoeven om de proeve van domheid aan te vullen.

Aan wie hebben we deze achterstand te danken, mijn geachte lezers? Wie is er schuldig aan, dat het ons ontbreekt aan al die hoge rangen die noodzakelijk zijn om het negerras aanzien te verlenen? Kunt u het zelf niet bedenken, mijn lezers? Het zijn die blanke mannen met blauwe ogen, die op vrouwen lijken door hun wijze van kleden en die zowel Rome als Nederland tot vaderland hebben. Zij zijn schuldig aan deze achterstand van Curaçao, nu onze gekleurde bevolking al bijna vier generaties geniet van de Emancipatie. Ja, mijn geachte lezers, het is die meneer pastoor, die u zo vereert in plaats van God. Vraag waarom deze man nog steeds in Romeinse [roomse] kledij rondloopt, een oude mode van duizend jaar geleden, terwijl dit in Europa niet meer kan daar hij gestenigd zou worden.

Als zo'n man hier op Curaçao in een jas en broek bij u zou verschijnen, zou u hem niet met zoveel respect behandelen want hij lijkt op de een of andere vriend van u en u zou niets zien van die valse hemel waar hij u op voorbereidt en u zou niet schrikken van die verschrikkelijke hel waarmee hij u dreigt en waarin die goede God u zal werpen opdat u zal branden als bewijs van zijn onmetelijke goedheid. Is het niet lachwekkend?

Op onze buureilanden werd de beschaving van hen die bevrijd waren uit de slavernij toevertrouwd aan vrijzinnige of andere religieuze groeperingen. Heden ten dage kunnen we kennismaken van het grote verschil tussen de bewonderenswaardige resultaten van het vrijzinnige onderwijs en een vrijzinnige opvoedingswijze en die van meneer pastoor, die wij als een schande voor onze negers en kleurlingen dienen te beschouwen.

Ondanks het feit dat het uur van de vrijheid zesenzestig jaar geleden sloeg, lijkt het erop dat het slavenbloed tot nu toe in de aderen van velen stroomt en in enkelen dat bloed zelfs is gestold, hun aderen verstopt, en dat zij ook als slaaf moeten sterven. Ik wil hun aandacht vestigen op de gebeurtenissen van de dag, op het kabelnieuws van 2 augustus 1929, waarin gezegd wordt dat twintigduizend negers, onder leiding van de vermaarde neger Marcus Garvey door de straten van Jamaica

es colonianan di Africa casi ta ocupa pa negernan cu ta biba den nan sistema primitivo i es shonnan blanco ta bai armá cu solda bai cohenan mara nan cu cabuja i bin obliganan traha, pone nan buta riel di ferrocarril i hopi di nan ta muri, como nan no ta acostumbra na come cuminda di hendenan civiliza, siendo hende salvahe. Si bo kier sabi mas detalles riba sucesonan i ideanan di es negernan *desperta*, busca pa bo leza es courant *The Negro World*, cual ta bini na cantidad aki na Corsouw, un prensa di respet pa su escritonan alto cual ta sirbi di orgullo pa raza negra. Aki na Corsouw nos por bisa cu den tur es raza o secta di cuminza di Protestant te na Hudio, tur tini den nan vena es sanger negra cual parce manera *salu* den *cuminda*, pero pasobra nan tin color cla of placa, ta cuminza forma idea despotica, di desprecio i nan mes ta juda stroba medionan disponibel pa duna na hende di color bon educacion. Ta un custumber na Corsouw di zundrabo neger stinki i jamabo neger bestia i di exigí di un neger tur bon manera, modonan di cortesia i accion di hende educa, ma nan mes ta buta tur *contra-tiempo* pa nan no hanja bon *scool*. Ma mi *Shorombu*, si bo planta biento ta orkan bo tin cu spera, nada otro.

Negernan di Corsouw a pone tur nan confianza den man di shon pastornan, i nan ta kere firmemente cu es hombernan blanco i wowo blau, ta stima nan mas cu nan mes, riba es palabra di Cristo, *stima bo prohimo mas cu bo mes*; ma bo ta ekiboca roeman, ripara semper na tur cos di Misa, cu semper ta esunnan di *color cla* tin mehor papel, di cuminza, sirbido di misa, cantor, stroisto i cualke comision cu mester forma semper, te esunan mas blanco, ta na prome fila.

Te awe Papa no a canoniza ningun *santo* neger i ripara bon ningun *pader* di color nan ta laga traha na Corsouw, menos ainda permitié bira di Orden Dominicano. Pakiko? Pasobra pa *spanta* negernan e mester ta blanco europeo, pa e por domina nan; i esun blanco cu tin aki ta di famia aristocrat, i di hecho su proceder no ta muchu diferente for di es europeo. Negernan o negro, semper un ser desprecia, ultraha pa raza blanco, ta di unda por binibo es idea cu bo mester sometebo na es hombernan bisti cu saja, pasobra es hombernan tin un cruz mara na su barica, pe tin diferencia for di otro homber o cualkier homber?

Tuma un idea aki di ki manera un hende ta bira pader. Un mucha den su edad di 10 a 12 año, regularmente joei di un famia catolico fanatico, ta dreña combento, pe bai studia pa pader.

zijn getrokken bij de opening van de conventie die als doel hoge idealen koestert, namelijk om uit de groepen die uit Noord-Amerika zijn gekomen en overal elders uit de wereld waar negers wonen, een vertegenwoordiging te kiezen en die naar de Volkenbond te sturen als afvaardiging met het dringende verzoek om de situatie van de negers in Afrika te verbeteren, waar Europese mogendheden hen ontstellend uitbuiten, en om te pleiten voor gelijke rechten voor negers.

U moet weten, mijn geachte lezers, dat bijna al die Afrikaanse koloniën worden bewoond door negers die in hun primitieve staat leven en dat de blanke heren ze onder bedreiging van wapens in de ketenen slaan en ze dwingen om te werken, om spoorlijnen aan te leggen en veel van hen sterven, daar zij 'als wilden' niet gewend zijn het voedsel te eten van natuurmensen. Als u meer details wilt weten over deze gebeurtenissen en over deze wakkere negers, zorg dan dat u de krant *The Negro World* te pakken krijgt, die hier in groten getale op Curaçao komt, een kwaliteitskrant door het hoge niveau van schrijven dat het negerras tot eer strekt.

Hier op Curaçao kunnen we zeggen dat in alle rassen en sectoren, van protestant tot jood, dat allen in hun aderen negerbloed hebben, wat als het zout in de pap kan worden beschouwd, maar omdat zij een blanke huidkleur of geld hebben, vormen zij dictatoriale ideeën, tonen zij minachting en verhinderen zij mede dat de beschikbare middelen de gekleurde mensen een goede opleiding kunnen verschaffen. Het is een gewoonte op Curaçao om je uit te schelden voor Stinkneger of je Zwart beest te noemen en van een neger keurige omgangsvormen te eisen, alle hoffelijkheid van goed opgeleide mensen, maar zij scheppen zelf allerlei hindernissen opdat [het volk] geen goede scholing krijgt. Maar mijn elitebroeder, als je wind zaait zul je een orkaan oogsten, niets anders.

De negers op Curaçao hebben al hun vertrouwen in de handen van meneer pastoor gelegd, en ze geloven stellig dat die blanke mannen met blauwe ogen meer van hen houden dan van zichzelf, naar het woord van Christus, heb uw naaste meer lief dan uzelf, maar u vergist zich broeder. Let op alles in de kerk. Het zijn altijd de lichtgekleurden die de beste papieren hebben, om te beginnen, de misdienaren, de koorzangers, de strooijonkers of welke commissieleden er dan ook benoemd moeten worden, het zijn altijd degenen met de lichtste huidkleur die op de voorste rij staan.

Tot nu toe heeft de paus nog geen enkele neger heilig verklaard en u kunt constateren dat geen enkele gekleurde pater te werk is gesteld op

Na su edad mas o menos di 25 aña e ta bini cla. Den es curso ke ta den combento nan ta duné les di teología o sea ciencia di Dios i nan ta fulé tur sorto di buelta pa mira su conducta, si e no tin ningun sorto di mal inclinacion i si e resulta bon e ta cla pa pader. Amen. Es sorto di estudio ta keda na mas o menos mes altura cu un domi, un doctor o abogado. Awor e ta cla pa ceremonia i un homber santo; lo ta di desea pa sabi den ki momento Dios a baha for [di] cielo o subi for [di] fierno o for di mei-mei di tera, bin duna es shon pader algun poder o un poder mas grandi di cual el a duna ningun otro di su criaturanan den es mundu aki. Esun ku por contestami es ai di manera cla, lo mi bira su *katibu incondicionalmente*.

Desde es momento cu mi ta bisabo cu ningun pader tin ningun poder mas grandi cu bo, mi kerido lector, mi no ta comprende pakiko homber mester duna na otro homber ningun clase di veneracion ni tampoco pakiko neger mester tin miedo di blanco, ni tampoco ningun sorto di respet di mas ke por tin pa su mes neger, solamente semper cu esai ta bini den asunto di buena educacion, den trato social o comercial, anto esai nos ta jame *cortesía*, cu ta acto voluntario.

Padernan ta representa un grupo di hombernan cu ta biba semper den un palacio, un cas inmensamente grandi, cu tur sorto di comodidad di bida, nan kier pasa pa representante di Cristo riba tera, nan ta predica cristiandad i ta practica paganismo, ora cu nan mester ocupa nan solo di nan asunto religioso, nan tin cu mishi den tur asunto politico, coba aki, saca aya, nan ta den un movimiento inrankilo di bida ciudadana, nan ta sinjabo hipocresia, odiosidad na otro sectanan religioso i tras di bo lomba nan ta pasa bai ricibi nan mes placa pa nan por *tene abau*, bo mes, cu nan a caba di injecta cu veneno antiboprohimo, kiere decir cu nan ta saca ventaha tur dos banda.

Nan ke cu nan ta representante di Cristo, ma nan no sa *perdona i lubida*, nan ta mescos cu *shishi bida nan* di Corsouw, nan gusta tira pasado di hende na nan cara, nan ta cobarde, pasobra te despues di morto nan ta ofendebo, sin ripara pa cara di joeinan apesar cu es joeinan ta padrista. Un *ministro* di *Cristo* mester perdona i lubida, sino e no por ta Cristiano.

den: P.P.M. de Marchena, *Ignorancia ó Educando un Pueblo*, Willemstad, Kòrsou: [s.n.], 1929. p. 6-10; eveneens in: Lucille Berry-Haseth, Aart G. Broek en Sidney Joubert (red.), *Pa saka kara*; antologia di literatura papiamentu. Willemstad: Curaçao: FPL, 1999 (tomo 2).

Curaçao, en al helemaal niet wordt toegelaten tot de Dominicaner orde. Waarom? Om de negerbevolking bang te maken moet de pater een blanke Europeaan zijn, zodat hij kan heersen; en de blanken die van hier zijn, zijn van elitefamilies en feitelijk verschillen die nauwelijks in hun gedrag van de Europese blanken. Negers zijn altijd door het blanke ras geminachte, misbruikte wezens geweest. Waar komt bij jullie toch dat idee vandaan dat je je moet onderwerpen aan die kerels met hun rok - omdat ze een kruis op hun buik hebben hangen, zijn ze daarom anders dan een ander?

Laat mij een indruk geven van hoe iemand pater wordt. Een kind van een jaar of tien, twaalf, meestal de zoon uit een fanatiek katholiek gezin, komt het klooster binnen om voor pater te studeren. Op de leeftijd van ongeveer 25 wordt dit afgerond. In de jaren dat hij in het klooster zit, geven ze hem les in theologie ofwel godgeleerdheid en zij halen allerhande toeren uit om na te gaan of hij geen enkele slechte neiging heeft en als dit goed uitpakt, dan is hij gereed om pater te zijn. Amen. Een dergelijke studie geschiedt op ongeveer hetzelfde niveau als die van dominee, arts of advocaat.

Nu is hij klaar voor de plechtigheden en is hij een heilig man. Wat echter in duister gehuld blijft, is het moment waarop God uit de hemel neerdaalt of uit de hel opstijgt of uit het binnenste van de aarde opduikt om meneer pastoor een soort volmacht te geven, dan wel een macht die groter is dan welke hij aan een van zijn andere schepselen in deze wereld heeft gegeven. Ik zal onvoorwaardelijk de slaaf zijn van diegene die mij hierop een ondubbelzinnig antwoord kan geven.

Nu ik u zeg dat geen enkele pater geen enkele macht heeft groter dan de uwe, mijn geachte lezer, begrijp ik niet waarom de ene mens de andere een of andere eer moet bewijzen, en al evenmin waarom een neger bang zou moeten zijn voor een blanke, noch waarom hij meer respect zou moeten hebben voor zijn mede-rasgenoten. Dat dient alleen te worden opgebracht wanneer er sprake is van een goede opleiding en opvoeding, in de sociale en commerciële omgang. Dat noemen we dan hoffelijkheid en is een vrijwillige daad.

Paters vertegenwoordigen een groep mannen die altijd in een paleis wonen, een immens groot huis van alle mogelijke gemakken voorzien, zij willen doorgaan voor de vertegenwoordigers van God op aarde, ze prediken het christendom en praktiseren het heidendom. Terwijl zij zich uitsluitend met religieuze zaken zouden moeten bemoeien, houden zij zich met allerhande politieke zaken bezig, wroeten hier, lozen daar, ze bevinden zich

	<p>in het rusteloze bewegen van het stadsleven, ze leren u schijnheiligheid, haat tegen andere religieuze sekten en achter uw rug verandert geld van eigenaar, dat u eronder houdt, u die net geïnjecteerd bent met giftige haat van uw naaste, wat wil zeggen dat ze van twee walletjes eten.</p> <p>Zij willen Christus vertegenwoordigen maar zij kunnen niet vergeven en niet vergeten, zij zijn net als de roddeltantes van Curaçao, ze houden ervan het verleden van mensen in hun gezicht te smijten, het zijn lafaards, want tot in je graf beledigen ze je, zonder onderscheid en ondanks het feit dat we kinderen van God zijn. Een vertegenwoordiger van Christus moet vergeven en vergeten, zo niet dan kan hij geen christen zijn.</p> <p>ontleend aan P.P.M. de Marchena, <i>Ignorancia ó Educando un pueblo</i>, Willemstad, Curaçao: z.n., 1929. pp. 6–10; vertaling: Aart G. Broek; eveneens in: Aart G. Broek, Sidney Joubert en Lucille Berry-Haseth (red.), <i>De kleur van mijn eiland: Aruba, Bonaire, Curaçao; Ideologie en schrijven in het Papiamentu sinds 1863. deel 2: anthologie</i>. Leiden: KITLV, 2006.</p>
--	---